

Ringkøbing

Af de fem arrester i gl. Ringkøbing amt i 1923 – Ringkøbing, Skjern, Holstebro, Lemvig og Herning – består de tre største, Ringkøbing, Holstebro og Herning.

Ringkøbing er en gammel by, selvom det første privileiebrev er givet så sent som 1443 af Christoffer af Bayern. Hvornår det første rådhus er bygget, ved vi ikke, men ca. 1600 omtales en lerklinet bygning, beliggende som alle dets efterfølgere på byens torv

ved siden af kirken og skolen. 1629 byggedes et nyt rådhus i otte fag, i bindingsværk og teglhængt, men ikke Kejserkrigen var for hård ved det første. Dette andet rådhus beskrives 1744 som forfaldent, men den lille fattige by, som endnu ikke var kommet til hægterne efter Svenskekrigene, havde ikke råd til at bygge nyt.

1776 tog bystyret sig sammen og bad lokale håndværkere om at overveje, om reparation var mulig, eller om man skulle bygge et nyt rådhus. Dommen var klar, bygningen var så brøstfældig, at ingen arrestant kunne forvares uden vagt, og der måtte opsættes støtter i rådstuen under loftet for at hindre sammenstyrting. Bystyret fik nu den gode idé at spare på udgifterne ved at foreslå fælles rådhus for byen samt Bølling og Ulfborg-Hind herreder, der ikke havde egne tinghuse og alligevel skulle betale for at få deres »Maleficanter« i arresten og sørge for vagt til dem. Kongen bifaldt jurisdiktionernes sammenlægning, og 1778 stod det nye rådhus, grundmuret, 22 alen langt og 15 alen bredt, færdigt med to sale til byen og herrederne, kammer til arrestforvareren, to arrester med brikse til malefikanter, en arrest til arrestanter med mindre forseelser, kammer til arrestforvareren med bilæggerovn, dårekiste og arkiver på loftet, måske også arrest i kælderen til mere ondarte arrestanter. Bl.a. engelske krigsfanger sad i dette hus. Bevogtningen var ikke optimal. Tjenestekarl Jens Madsen Steengaard, der i 1804 sad for tyveri af byg i sække fra Holmsland Vindmølle, gik lige ud ad en

Indsatte i fællesskab afhenter deres middagsmad, der er leveret som dybfrostmad fra Statsfængslet ved Sdr. Omme.

Arresthuset set fra vest.

ubevogtet yderdør. Han blev dog indfanget igen efter blot én dag i frihed.

Nok var byfogden ikke overbebyrdet som dommer; ifølge Frost, der roser befolkningens fredelige og retsindige ånd, havde Bølling herred i 1816 kun én retssag. Andre forretninger var dog talrige nok til, at også dette tredje rådhus hurtigt blev for lille, og omkring 1840 måtte byen på ny overveje nybygning. Man bestilte tegninger hos vor gamle bekendt *Nebelong*, som alligevel var i Vestjylland for at restaurere Ribe domkirke, men hans planer var for dyre for de sparsommelige vestjyder. Nye tegninger indhentedes hos arkitekt *Brunstrøm*, og man sikrede en billig pris ved at gribe til det gamle udgiftsreducerende middel, licitation, 8.985 Rdl. kom det til at koste. To etager, syv fag, udhævet midterparti med frontispice med ur og siden 1943 også et klokkespil, oprindelig tegltag, i dag skifer, nærmest nyklassicistisk fremtoning. I stueetagen var sprøjtehus og arrest, seks eneceller og en fællescelle. 1849 indviedes dette fjerde og

stadic stående rådhus med taler og en salme (melodi »Vaagn op og slaa paa dine Strenge«), hvor det noget rationalistisk fastslås, at Gud satte lov og øvrighed, »Thi vil vi Lov og Konge lyde, / Og det med kristen Ærlighed«. Ringkjøbing Amts-Tidende roste bygningen som solid og smuk.

Var Frost stået op af sin grav i 1898, havde han næppe rost befolkningens lovlydighed. Dette år arresteredes 84 personer, deraf én kvinde. Hele 22 straffedes med fængsel på vand og brød.

Direktøren for fængselsvæsenet påtalte efter et besøg i 1911 en række mangler: Arresten var for lille; der var plads til 8, men der havde været op til 19, også fællesarresten og arrestforvarerens bolig var for små. Hygiejne, ventilation og lysforhold var dårlige. Der var ikke baderum eller visitationsrum. Da fællesarresten og 2 eneceller vendte ud mod Torvet, kunne forbindelse med folk udenfor ikke hindres, og fra købmand Birkedals ejendom kunne man se ned i arrestgården. Byfogden gav fængselsdirektøren ret

En tidligere dobbeltcelle, hvor der som cellearbejde produceres fiskenet.

og tilføjede, at arresten var så snæver, at fangerne let kommunicerede indbyrdes, bl.a. havde to for tyveri varetægtsfængslede brødre aftalt deres forsvar. Også fra en høj nybygning var der fint overblik ned i arrestgården.

Da også den kommende retsreform og adskillelse mellem byfoged og borgmester meldte sig, besluttedes bygning af et nyt ting- og arresthus. Da Ulrik Plesner, en af tidens kendteste arkitekter, trak sig ud, antoges i hans sted *Helge Boisen Møller* (1874-1946), som i Ringkøbing desuden har bygget sygehusets gamle fløj i 1908 og kreditforeningen i 1913. Byggesagen prægedes af forhindringer samt af krigstidens store prisstigninger, bl.a. på mursten, og en overgang foreslog amtmanden en spareløsning med en arrestfløj i kun én etage med ti celler, hvilket byrådet heldigvis modsatte sig. Det hele kom til at koste ca. 294.000 kr., en tredjedel til byen og resten til amtet.

Man blev færdig til retsreformens ikrafttræden i 1919 – det indhuggede »1918« over indgangen viser, at man havde håbet at blive færdig året før! Der stod nu en rød murstensbygning i to etager med meget højt tag, kviste og tagrytter samt sammenbygget arrestfløj, også i to etager, kapacitet 21. Ved indvielsen 24. juli 1919 talte byfogden om den moderne arrestbygning med lyse og luftige celler, venlige arbejdsceller, hvor arrestanterne kunne indtjene en større eller mindre formue efter længden af deres ophold, badeceller og et udmærket køkken med mad til maksimalpriser.

En inspektion i 1921 viste 12 eneceller og 3 tremandsceller, 1 arbejdscelle, vaskerum, opsynsværelse, depotrum, baderum, linnedrum, skyllerum, 2 WC-rum, 3 gårdtursgårde. En vise fra 1920-erne, sandsynligvis af *Alfred Holm Laursen*, fra en revy til fordel for cykelstien til Søndervig:

A haar no hejsen sat i æ Arrest,
for A haad fornærmet æ Velling Præst;
den waar jo kjøn, men der lowted skam nøj
a Murer Jørgensens Høvders djer Møg.
De ka go an o en Mark haar a funnen,
men smager skam et saa godt te si unen;
dawli aa sij der, kaske en Ors Ti',
de maa være streng, hvis en et ka blyw fri.

Ting- og arresthusets nabo holdt således køer (»Høvder«); der var landligt i Ringkøbing i 1920'erne. Murermester Jørgensens søn og andre drenge forsyndede lidt irregulært en fange med cigaretter. Han smed en 25-øre ned til dem, og de bandt en pakke cigaretter til 20 øre og en pakke tændstikker til 2 øre i en snor. Selvfølgelig blev det opdaget til sidst og sat en stopper for.

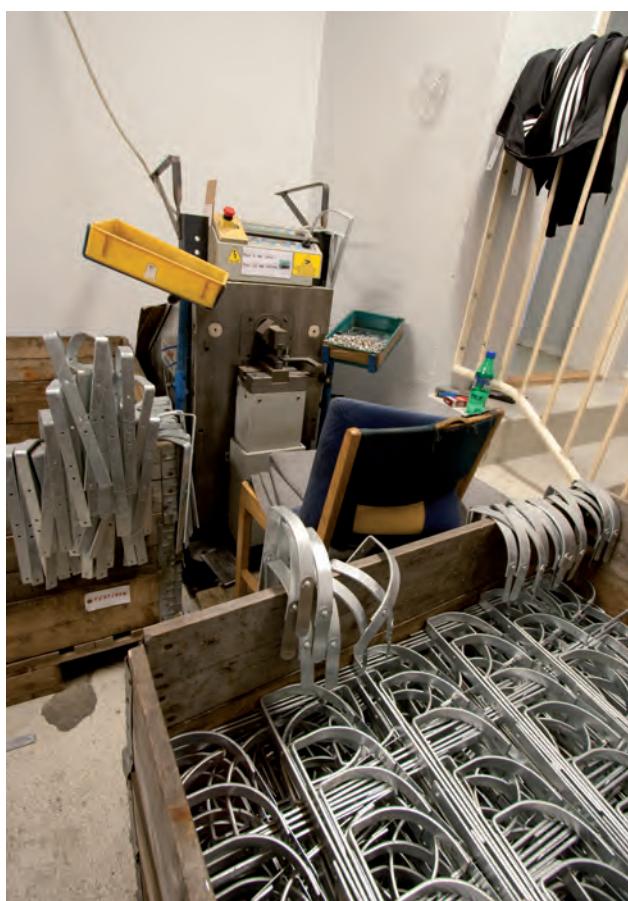
Cykelyveri blev taget alvorligt i 1920'erne. Jon Høgh fortæller om Knud Sørensen, der i 1922 udskiftede den ene stjålne cykel med en bedre, men fængsledes og idømtes 80 dages fængsel på normal fange-kost. Mere ondartet var den gamle spritter Gunnar Lauridsen, tidligere straffet 11 gange for betleri og fængslet to gange for vold mod politiet og nu i 1924 for vold med en flaske mod fattighusbestyrerens hustru fængslet og idømt fængsel i 6 måneder. I den komiske ende var Jens Hansen, der samme år dagligt igennem et par uger begik hotelbedrageri i det små ved at drage fra sted til sted og udgive sig for klitfoged eller kystbetjent. Det sidste sted gav bestyreren ham medlidende frikadeller og kartofler med brun sovs og budding til eftermad, inden han ringede til politiet. 40 dages simpelt fængsel.

Efter opløsningen af politiet 19. september 1944 fungerede arresten fortsat. En indbrudstyv afsløredes og anholdtes privat, blev kastet i havnebassinet, dog med et reb om livet, og bagefter afleveret i arresten. 5. og 6. maj 1945 anholdtes ca. 80 personer, og da alle arrestører selvfølgelig overfyldtes, indrettedes midlertidige erstatningslejre i Hoverdal og Stauning.

Den væsentligste senere bygningsændring må være den af beboerne attråede nedlæggelse i 1981 af, hvad må have været Danmarks mest upraktiske arrestforvarerbolig, delt mellem tinghuset (køkken

og stue, hvoraf noget var skilt fra til værelse til en 12-årig søn), arrestfløjten (soveværelse, oprindeligt arbejdscelle, samt kontor) og loftet under det store tag (to gæsteværelser, oprindeligt pigeværelser). De invundne 119 m² gik til ordenspolitiet.

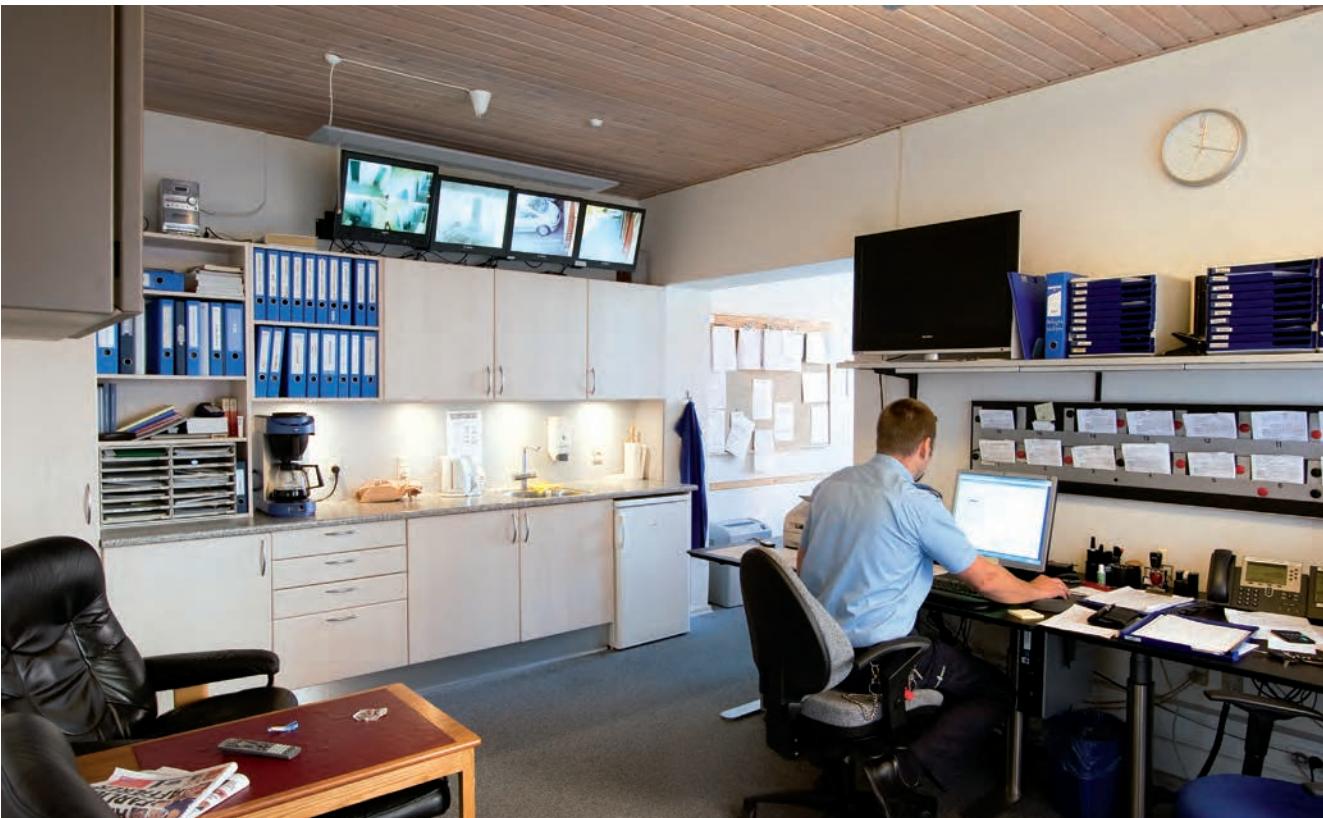
Efter at den berygtede Hans Enrico Nati i 1993 var flygtet fra afsoning af 14 års fængsel for røveri og drabsforsøg mod en motorcykelbetjent, blev han efter fornyet anholdelse og fængsling i retten i Skjern som sigtet for nye bankrøverier indsatt i Ringkøbing arrest, medens man efterforskede disse forhold. Han har nået at flygte fra både Nyborg, Horsens og Vridsløselille, men forsøgte aldrig at flygte fra Ringkøbing arrest. Dette lykkedes derimod Herman Kjeldsen

I arresthusene beskæftiges ca. 300 indsatte dagligt med forskellige former for pakke- og montageopgaver. Arbejdsopgaverne udføres primært for private virksomheder i lokalområdet på helt almindelige markedsvilkår. Omsætningen har i en årrække ligget på knap 12 mill. kr. I 2009 var beskæftigelsen i arresthusene i høj grad ramt af den globale finanskrisse, og omsætningen blev næsten halveret.

Politiet anvender en gård til hittegodscykler.

Vagtrum indrettet i den tidligere arrestforvarerbolig.

Nielsen – også han tidligere flygtning fra Horsens, hvis ringmur han havde forceret med en hjemmelavet stige af pinde fra en sengelamelbund – der i 1997 med en medindsat ved hjælp af en bøjet metalliste og en theske i løbet af kun tre nætter gravede en tunnel fra cellen ud i en baggård, hvorfra vejen gik til friheden over et ubevogtet trådhavn. Endog komfortable hvilepauser havde de nået, politiet hentede tæpper, kaffekander og kopper op fra hulrummet, da flugten var opdaget. Politimesteren betegnede ham offentligt som farlig, idet han tidligere under flugt havde forsøgt at køre nogle politibjente ned, men fra sit skjulested svarede Nielsen i et brev underskrevet »Hygge«: »Nå, hvordan går det, chef? Hvad er det for noget lort at lukke ud. Jeg er sgu da ikke farlig for mine omgivelser.« Det varede en hel måned, før han var tilbage i arresten.

Ingen fange i Ringkøbing arrest har været anklaget for forfærdeligere forbrydelser end kaptajn i Rwandas hær Innocent (!) Sagahutu, der mistænktes

for deltagelse i et bestials drab på ti belgiske FN-soldater i 1994 samt medvirken til folkemord på mellem en halv og en hel million mennesker. Han anholdtes i Skjern i februar 2000 og hensad i arresten til november, hvor han mod sin protest – hans forsvar var forveksling med den virkelige forbryder, der havde samme navn som han selv – udleveredes til Rwandatribunalet i Arusha. Ifølge Høgh var sagen endnu ikke afsluttet i 2009.

Den virkelighed, som Charlotte Højris Schmidt, selv ansat i arresten, beskriver i sin projektopgave fra 2009 under mottoet »Knæk koden til et bedre liv«, gør Ringkøbing arrest til en af de mest fremsynede arrester med hensyn til fangebehandling. Uden at man glemmer sikkerheden og kampen mod narkotika – arresten er utvivlsomt stoffri – samt så selvfølgelige mål som høflighed, god tone og perfekt hygiejne, rettes opmærksomheden i meget høj grad imod løsladesessitationen. Arbejdsdriften prioriteres højt. Jeg har ikke andre steder hørt om, at arresten lader de

private kunder møde de indsatte, som skal udføre arbejdet, sågar i den form, at det lokale erhvervsliv selv møder op i arresten, aftaler nærmere og uddeler ros og ris. Da kunderne netop er det lokale erhvervsliv, undgås tidkrævende og bekostelig fragt, da kunderne henter og afleverer selv. Arresten er så fleksibel, at man endog har kunnet udføre hastende arbejdsopgaver i løbet af en week-end. At dette også betyder en bedre indtjening for de indsatte selv, følger af sig selv. Undervisning er ikke et alternativ til arbejde, men tilbydes jævnsides med arbejde. Man er realistisk og forventer ikke, at de indsatte består f.eks. HD, men de lærer at læse bøger, foretage almindelige udregninger og indlede undervisning i fag, de ikke tidligere har ofret opmærksomhed. I samarbejde med lægen tilstræbes, at de indsatte får en almindelig døgnrytmeforløb, ingen vanemedicinering.

Kredsløbstræning i motionsrummet.

Med stolthed kan arresten fremvise taknemmelige breve fra tidlige indsatte. En kvinde skriver: »det lyder sku lidt skort, at jeg kan side her og nu ligefrem takke for et ophold i arresthus. Men det er sandheden. Jeg var et sted i mit liv, hvor jeg dybets (sic) set havde opgivet håbet på et bedre liv, men kan med oprejst pande være stolt af det, jeg har opnået, og det kan jeg takke jer alle sammen for, i har i hvert fald alle været med til at plante lidt tro og håb i mig, da alt virkede allermest håbløs. ... kan i blive ved med at være de fantastiske mennesker som i er, en stor tak ... De »gladeste« sommerhilsner.« En anden skriver fra afsoningsanstalten til »Niels«, inkluderer hele personalet og præsten i sin tak og slutter »mange tak til dig, fordi du tog hånd om mig«. En tredje sammenligner sagkyndigt sine 10 måneder i Ringkøbing arrest fordelagtigt med tilsvarende lange ophold i andre arresthuse. Snusfornuftigt bemærker han, hvorfor tjene på at indsmugle stoffer, når man kan tjene mere ved at arbejde lidt mere. Han konkluderer, at positive oplevelser i arresthuset skaber de bedste forudsætninger for et godt afsoningsforløb. Det synes at være Ringkøbing, en varetægtsfange skal forsøge at komme til. Den kage til eftermiddagskaffen, de indsatte fik for at bistå fotografen, har været velfortjent.

2007 mistede Ringkøbing både dommer og politimester, det gamle tinghus, incl. en tilbygget fløj i 1966, er kun nærpoltistation, men arresten bevaredes. At der ikke længere er en døgnbetjent politistation, er naturligvis en ulempe. Kapaciteten er 16, og udnyttelsesprocenten i 2009 var 91,9.

PS. I skrivende stund, 22. januar 2010, er en polsk varetægtsarrestant undveget på den klassiske måde ved at fire sig ud af vinduet i sit sengetøj, det er åbenbart ikke alle, der kan lide at være i Ringkøbing arrest!

PPS. 6. juli 2010 brød han under afsoning ud fra Herning arrest, idet han med kniv og gaffel gravede et hul i muren, smurte sig ind i margarine eller andet fedtstof og gled ud gennem hullet. Slutelig smed han sin trøje op på pigtråden og klatrede ad et nedløbsrør til muren. Hvor der er en vilje, er der en vej!